

Rudolf Brajčić

OSNOVNE LINIJE SINODE

Od 30. rujna do 7. studenoga 1971. održavala se Sinoda biskupa u Rimu o ministerijalnom svećeništvu i o pravdi u svijetu. S konačnim tekstom dokumenta o svećeništvu (19 teza) bio je nezadovoljan i sam Urs v. Balthasar, sinodalni stručnjak, koji je sudjelovao u njegovoj izradbi. O tekstu dokumenta o pravdi u svijetu sude da je izvrstan, ali da biskupi, razbijeni i podijeljenog mišljenja (što je razumljivo jer potječu iz raznih društvenih sredina i ekonomskih prilika), ipak nisu donijeli željenih rješenja. Oslanjajući se na te temeljne činjenice, komentatori su skloni negativnom sudu o Sinodi, izrazuju nezadovoljstvo, jednom ili drugom eksplozivnom izjavom kojeg od otaca vrednuju cjelokupan njezin rad. Takve ocjene, međutim, iako shvatljive, ipak nam nisu prihvatljive. Shvatljive su kao izraz nestrpljive težnje da provalije nepravde u svijetu već jednom nestanu i da se krize svećenika već jednom smire. Neprihvatljive su jer propuštaju istaknuti da je teologija kao kritika društva, taj najmlađi oblik teologije, već postala instrumentom u rukama Pape i biskupa, da doba traženja ne smijemo poistovjetiti s vremenima završenih procesa i da postavljanje pitanja, ma kako dugo ono čekalo svoj odgovor, ipak znači kretanje u smjeru rješenja. Stoga nam se više sviđa komentar Glasa koncila od 14. studenoga 1971, br. 23, str. 2. Po njemu na Sinodi »vjernost staroj vjernosti i novim zadacima vrijedna je pažnje i poštovanja« te »nakon svega treba izraziti zadovoljstvo cjelinom ove Sinode«.

Što je to vrijedno naše pažnje?

Dvije su osnovne linije na koje možemo svrstati sve što se na Sinodi zbilo: linija potvrde dosadašnjih elemenata i linija otvorenih pitanja. Sinoda je radila o krizi svećeništva i o potlačenoj pravdi u svijetu. Nije sve u krizi i nije sve u tolikoj mjeri u krizi kao što se činilo prije Sinode, kad je o krizi govorio i pisao svatko na svoju ruku i prema svojoj procjeni, iz kuta u kojem se nalazio i pod vidom svojih individualnih osluškivanja i priželjkivanja. I nije Crkva slijepa za nepravdu u svijetu, ni za svoj udio u njoj, ni za nove dimenzije pravednosti kao što joj se predbacivalo. Ali ni problemi nisu zanijekani, ni njihova težina osporena, ni neuočivost njihovih rješenja nepriznata.

Razmatranje znanstvenog dijela problema svećeništva pobudilo je živo zanimanje sinodalnih otaca. Oni su se našli pred idejom svećenika koja je teoretski još nepotpuno istražena. Od Tridentinskog sabora do Vatikanskog II. mnogo se učinilo, ali štošta treba istražiti. Mnogi su oci naglasili da je nesigurnost nauke o identitetu svećenika uzrok današnje krize u kojoj se nalaze mnogi svećenici.

Mnoge nejasnoće dolaze od netočne upotrebe riječi ili bar odstupanjem od njihova vlastitog smisla. Neki oci misle da je bolje reći »hijerarhijska služba« ili »ministerijalno svećeništvo« nego »hijerarhijsko svećeništvo«, da je bolje »ministerijalno svećeništvo« nego »svećenička služba« i da je bolje konačno »prezbiterska služba« nego »svećenička služba«.

Mnoge se formule ne razumiju ili se ne shvaća na što se odnose. Tako: koji je smisao izraza »upriličenje s Kristom« ili na što se odnosi izraz »specifička oznaka svećeništva«? Također su iznesene neke hermeneutičke poteškoće i što se tiče »karaktera sv. reda« kako ga iznosi Tridentinski sabor.

Budući da su tri stupnja sv. reda, episkopat, prezbiterat, đakonat, jasno opisani tek početkom drugog stoljeća, pita se nije li na mjestu ispitati mogućnost drukčije organizacije službe u različitim crkvama vodeći brigu o prilikama u tim crkvama.

Bilo je intervenata koji su tražili da se teološki sadržaj svećenika proširi i obogati kako bi se pojam svećenika mogao ugraditi u aktualnu dimenziju današnjeg svećenika. Trebalo bi ispitati unutarnji i trajan temelj ministerijalnog svećeništva.

Opasnost je da se svećenik znanstveno obrađuje bez životnog konteksta. Ministerijalan je svećenik posvećen Duhom Svetim i od Krista dobio mandat da posvećuje čovjeka u globalu pa ga treba neprestano uočavati u povezanosti s Kristom, kršćanskom zajednicom i svijetom.

Neki su oci svećenika promatrali više u vezi s evangelizacijom, a neki više u vezi s Euharistijom. Neki su isticali Krista pastira kao model svećenika preuzet od apostola, a neki su upozoravali da je Krist, temeljeći Crkvu, imao drugu ulogu nego što je uloga dobrog pastira, proroka, učitelja i milosne glave čovječanstva.

Jedna od tema na koju su se oci najviše navraćali jest razlika između svećeništva prezbitera i svećeništva krštenika. Problem nije toliko činjenica različitosti nego je to temelj te razlike, ono u čemu se ona sastoji. Jedan je otac tražio da se naglasi da svećenik ređenjem ne gubi opće svećeništvo nego da se više i dublje integrira u kršćansku zajednicu.

Rasprava o praktičnim pitanjima svećeništva

Oci su jednodušni u tome da je bit ministerijalnog svećeništva u misionarskoj dimenziji u Crkvi kao sakramentu spasenja. Time je čvrsto povezana riječ s Euharistijom. Ujedno su naglasili da je nemoguće dobiti

potpunu sliku današnjeg svećenika samo na temelju sakramentalnih dactosti, nego je valja upotpuniti konkretnom misijom svećenika u Crkvi da izgrađuje i vodi Crkvu u jedinstvu.

U tom je pravcu naglašeno zajedništvo (bratstvo, suodgovornost, kolegijalnost) u svećeničkom djelovanju. Svoju misiju svećenik mora vršiti — gotovo svi su to rekli — u suradnji sa svim redovima biskupa, sa ostalim prezbiterima i laicima. Oci kolebaju da li te veze institucionirati ili prepustiti spontanosti. U pitanju svećeničke duhovnosti većina je stala na stanovište da treba insistirati na duhovnosti svećeničkog poziva i ne izlagati se opasnosti klerikalizma ili neoklerikalizma kao i čistog mesijanizma ili horizontalizma.

Oci se slažu da nanovo treba ukrijepiti pobožnost i svetost svećenika, ne upadajući, dakako, u čistu vrhunarav. Mladež više privlače heroji i mučenici kršćanskog života nego mediokriteti i popustljivci. Slika dobrog pastira najbolji je izraz svećenika radnika za Kristovo stado.

Celibat i svećeništvo jedno drugo traže, premda se mogu i odijeliti. Celibat je jak izraz temeljnih kršćanskih vrijednosti, potpunog posvećenja službi Božjoj i ljudima, razotudenja današnjeg društva. On je izraz osobne ljubavi i vjere u konačnu stvarnost ljudske povijesti. Birajući za svećenike samo one koji imaju karizmu djevičanstva, Crkva se služi samo svojim pravom da prosudi kako će biti najbolje u pojedinim povijesnim časovima propovijedati Evandjelje.

Pitanje ređenja već oženjenih muškaraca razmotreno je pod dvostrukim vidom: pod vidom nužnosti ili bar korisnosti i pod psihološkim vidom. Što se tiče prvog, neki su oci isticali korisnost takvog ređenja za područja koja trpe oskudicu svećenika. Zbog toga je brojna skupina otaca smatrala da Papa može dopustiti ređenje oženjenih iz pastoralnih razloga (87 otaca od 198). Što se tiče drugog, naglasilo se da bi ređenjem oženjenih ljudi psihološki bio otvoren put dokidanju zakona o celibatu. Oci misle da se takvim ređenjima ne bi riješili temeljni problemi, a da bi iskrslili još veći.

U vezi s celibatom iskrslilo je pitanje mogućnosti integriranja u ministrijalnu službu također i laika, pitanje veće razvedenosti službi, veće mobilnosti, dostupibilnosti, slobode u služenju, pitanje odnosa proročkomisionarskog i kultno-sakramentalnog u svećeniku, pitanje boljeg studiranja bazične crkvene strukture (župe itd.) kako bi se Crkva mogla bolje uklopiti u današnji svijet. Povijest nas uči da je uvijek bilo potrebno, kad se pojavio novi tip društva i zajednice, ustanoviti novi način služenja.

Načela prema kojima bi trebalo osigurati materijalno stanje svećenika su ova: zadovoljavajuća nagrada je stvar pravednosti, treba osnovati fond osiguranja, treba ukloniti sablazni pri nagrađivanju. Jedni misle da je sadašnja praksa štošarine na mjestu, a drugi je smatraju skandaloznom.

Konačno, teško je reći pod kojim vidom treba mladim svećeničkim pripravnicima prikazati ideal svećeničkog života.

Sama činjenica da se raspravljalo o pravdi u svijetu dokazuje solidarnost Crkve sa svijetom, sa siromasima i potlačenima, s pojedincima i društvima, bez oportunitizma i bez prozelitizma. Crkva opaža da se rađa opće svjetsko društvo, ali ne bez napetosti, koje nastaju iz bogatstva, moći, odgovornosti, autonomije u kulturi i koje otvaraju vrata nepravdi, katkad unutar samih država. Moderna tehnologija kao sredstvo za gomilanje kapitala pogoduje bogatima. Tri su četvrtine bogatstva koncentrirane u jednom dijelu svijeta. Ekonomska nepravda nije ni jedina ni glavna, ali je uvjerljiva globalna slika ukorijenjene nepravde u svijetu koja pogađa siromaha. S druge strane, svjetsko društvo oblikuje se na načelima i zahtjevima jednakosti i sudjelovanja svih u zajedničkim dobrima. Tako se u ekonomskoj nejednakosti, s jedne strane, i žestokoj težnji za jednakošću, s druge strane, sastoji drama suvremenog svijeta. U toj drami očekuju se djela, a ne riječi Crkve.

Oci su se pitali: kako se moglo dogoditi da Crkva nakon 80 godina iza proklamirane socijalne nauke i nakon 2.000 godina otkako živi kršćanska ljubav danas mora ustanoviti činjenicu da njezini članovi nisu dovoljno svjesni zahtjeva pravde u svijetu? Božji narod još ne shvaća da je institucionalna nepravda grijeh i ne osjeća osobne odgovornosti i obveze da se založi za pravdu. U svim crkvenim školama, u katekizmima, u sjemeništim, u propovijedima, u novicijatima, u centrima za odgoj odraslih srž odgojnog djelovanja mora biti crkveni nauk o društvenoj pravdi, o pravu na razvitak i odgovornost te o nespojivosti rasne diskriminacije s vjerom. Učenike treba poticati i pokretati na akciju. I liturgijsko-sakramentalni život mora pozivati u odgoj savjesti za uspostavljanje pravde u svijetu i za oslobađanje siromaha i potlačenih. Stil života Crkve mora biti što veća jednostavnost, siromaštvo u osobnom životu, posebno u životu klerika. Poželjno je veće učesće žene u savjetodavnim i izvršnim tijelima Crkve. Preporučuju se tješnje veze između bogatijih i siromašnijih biskupija.

Crkva mora biti glas onih naroda i onih skupina koje konkvistadorski nacionalizmi, ekonomska moć, kulturni i ideološki imperijalizam lišavaju osnovnih prava. Osuđuje se nasilje i tortura kako bi se stišale savjesti i ugušile pravedne akcije. Oci su upozorili na ugroženost vjerske i građanske slobode u nekim zemljama. Posebno su raspravljali o bjeguncima, navlastito palestinskim, i o njihovu položaju i o položaju crnaca u Južnoj Africi te o prijetnji genocida nad nekim narodima. Iseljenici koji sele u bogatije krajeve radi zarade prihvaćeni su kao nejednakopravni članovi na ekonomskom području, a na području ljudskog dostojanstva bez poštivanja i kulturno-religiozne skrbi. Žene još uvijek društveno i socijalno nisu izjednačene s muškarcima. Trebalo bi ustanoviti komisiju od predstavnika svih vjera i škola, koja bi stalno izvikivala pred licem cijeloga svijeta počinjene nepravde.

Crkva moli i zaklinje sve svoje članove da sudjeluju sa svim sugrađanima dobre volje u provođenju načela: zbog dobi, bolesti, siromaštva ili koje druge diskriminacije nitko ne smije biti isključen od sudjelovanja u društvenom životu. Neka svi znaju da sve veći osobni dohoci, sve veće stimuliranje na proizvodnju i potrošnju ne predstavljaju samo sablazan pred siromasima nego i opasnost uništenja izvora dobara, atmosfere i vode od kojih ovisi ljudski život.

Narode u razvoju ne valja sputavati investicijama i vanjskom trgovinom. Nepravilnost na tom području dovela je do sadašnje međunarodne anarhije. I tu valja, ne rat nego ustanovljenje internacionalnog autoriteta s upravnom, sudskom i političkom vlasti, koji bi rješavao sukobe. Građani moraju biti uvjereni o nekorisnosti utrke u naoružanju velesila na koje se godišnje troši oko dvjesto milijardi dolara. Oci su podržali ideju da Crkva stoji za savjestima koje se opiru ratu uopće ili pojedinim ratovima.

Nužno je izbjeći takvu razdiobu kapitala koja jača kolonijalnu ili neokolonijalnu ovisnost i treba kritički analizirati utjecaj velikih internacionalnih anonimnih društava na lokalne investicije i kriterije po kojima se o tome donose odluke. Zemljama u razvoju potreban je razvitak njihovih vlastitih socijalnih struktura, a ne oblikovanje prema vanjskim modelima. To traži svačiji nacionalni identitet i prava sloboda. Neka Crkva uzme inicijativu u stvaranju istraživačkih socijalnih centara u svrhu dijaloga i usklađivanja rada socijalnih radnika, muževa i žena.

Ne smije se oslobođenje čovjeka poistovjetiti s ljudskim napretkom naprosto, koji je u posljednja tri desetljeća veoma porastao ali čovjeka nije oslobodio. Crkva mora insistirati na »integralnom napretku«, koji uključuje oslobođenje čovjeka ne samo na materijalnom planu nego i na duhovnom, koji zahtijeva oslobođenje od oholosti, od sebičnosti, od strasti sve posjedovati, od fatalističke nepokretnosti, od tvrdoće srca.

Potrebno je tražiti nova rješenja pomoću mirovnih akcija kao neotklonjivog kvasca pravde u današnjem nepravednom svijetu.

*

Dokumenti Sinode o svećeništvu i o pravdi u svijetu predani su Papi. Neki žale što nisu Božjemu narodu i svijetu. Nema sumnje da će se za to pobrinuti sam Papa.

Jasno je da skupa sa Sinodom nije svršeno i s problemima koji su ostali otvoreni. O tome ne treba nikoga uvjeravati. Ali što će biti s onim rješenjima koja su dobila dvotrećinsku većinu? Normalno bi bilo da ih uvažimo, da se oko njih okupimo, da ih više ne stavljamo u pitanje, da ih upotrijebimo za čvrst oslonac naših akcionih poluga. No hoće li to biti? Neće li duh demokracije težiti za pobjedom sutra koju nije postigao danas? Koja se skupina u demokratskom društvu osipa pošto je nadglasana? Kolike su izbile na vrh iza opetovanih poraza! Ne! Zaključci i smjernice izglasane dvotrećinskom većinom nisu zaštićene brojem glasova.

Bit će zaštićene i osigurane ako ih Božji narod, prihvaćajući ih skupa sa svojim pastirima, istinski i spontano uspije provesti u život, jer će jedino on odlučiti hoće li se u budućnosti još jednom o tom raspravljati i kakav će biti rezultat eventualnog ponovnog glasanja.

Poslije rasprava na Sinodi Papa će prema vlastitom uvjerenju i odgovornosti donositi Božjemu narodu na provedbu stvari o kojima se glasila. Tako je učinio nakon Sinode iz god. 1967. Papa je prema njezinu nadahnuću i smjernicama uredio postupak revizije crkvenoga zakonika, ustanovio Internacionalnu bogoslovsku komisiju, izdao svečano Vjeronje, sjemeništima priskrbio temeljni statut i progovorio o miješanim brakovima. Tako je učinio i nakon Sinode u god. 1969. Dovoljno je sjetiti se da je poslije Sinode ustanovio Generalno sinodalno tajništvo, da se za sinodalne poslove i rasprave pozivaju stručnjaci, da se sinodalni zbor okuplja svake druge godine i da se provodi tješnja suradnja između Sv. Stolice i biskupskih konferencija. Tako očekujemo i iza ove Sinode. Samo su stvari o kojima se radilo na ovoj Sinodi bliže životu i konkretno zahtjevnije nego što su bile prijašnjih Sinoda. I ne samo to! Zahtjevi su, i oni svećenički, kao celibat ili ostvarivanje svećeničkog identiteta kroz misionarsku dimenziju i oni cijelog Božjeg naroda koji se odnose na senzibilizaciju na nepravdu u svijetu, teški, radni, naporni, koji ne dopuštaju ni sporazumijevanje i mirovanje. O njima se, međutim, prije Sinode pokušavalo i sporazumijevati i pokraj njih mirovati, i to u ime čovječnosti i moderne strukture društva (celibat i svećenička služba), u ime goleme težine zadataka i čuvanja kakve takve sigurnosti za vlastitu situiranost (nepravda u svijetu). Budući da su i čovječnost i moderne strukture društva i težina zadataka oko pravde u svijetu i težnja čuvanja vlastitih životnih uvjeta (u kršćanskoj Sjv. Americi i Evropi standard je najveći) ostali i nadalje na snazi, sinodalnim zaključcima prijeti opasnost da budu osporavani na najrazličitije načine i pod najrazličitijim izgovorima. Ne bi nas iznenadilo ako bi se i u nama i izvan nas u težnji za olakšanjem zadataka koje nam je Sinoda nametnula počela dizati sumnja u njezin autoritet, kao i u Papinu primjerenost provođenja sinodalnih smjernica. Ta to je najlakši put da se deobligiramo. Ne bi nas iznenadilo ni to da se jedan dio Božjeg naroda žestoko zauzme za neke zaključke, a druge, tom dijelu Božjega naroda bitnije i vitalnije, počne osporavati: da se vjernici-laici zauzmu za celibat, a vjernici-svećenici založe za pravdu u svijetu. Ta to je najlakši put da se maskiramo. Ne bi nas konačno iznenadilo ni to da podlegnemo napasti da još u svemu pričekamo i produžimo krizom i svećeničkom i svjetskom, ta i onako se u mnogočemu nije došlo do suglasnosti ni na samoj Sinodi, da Sinodu počnemo tući Sinodom. To je najlakši put da opravdamo nastavak svoga »sporazumijevanja« i svoga »počinka«. Sinoda, međutim, traži otvoreno i jasno zauzimanje stavova, pravu metanoju u odnosu prema predsinalnom mentalitetu, pa i u onim stvarima u kojima nije rekla ništa novo nego samo potvrdila staro, ali o kojima smo mi bili počeli sumnjati i dovoditi ih u pitanje. Otvoreno i jasno treba te stavove i zauzeti.